

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-

Podgorica, 24. septembar 2020. godine

INFORMACIJA

O UČEŠĆU SEKRETARA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SLAVE BURIĆ NA SASTANKU SA PREDSTAVNICIMA KANCELARIJE OEBS-A ZA DEMOKRATSKE INSTITUCIJE I LJUDSKA PRAVA (ODIHR), održanom 14. i 15. septembra 2020. godine

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Slava Burić učestvovala je na sastanku sa predstavnicima Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), održanom putem Zoom platforme 14. i 15. septembra 2020. godine.

Na sastanku su učestvovali i saradnica u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode Sonja Jokić i saradnica u Sekretarijatu Odbora za bezbjednost i odbranu Vera Damjanović.

Imajući u vidu da su 30. avgusta 2020. godine održani parlamentarni izbori u Crnoj Gori i da je 27. saziv Skupštine Crne Gore konstituisan na Prvoj - konstitutivnoj sjednici Skupštine Crne Gore, održanoj 23. septembra 2020. godine, u aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode u septembru 2020. učestvovali su predstavnici Sekretarijata Odbora.

Učesnici sastanka održanog 14. septembra bili su predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nadležnih državnih organa i civilnog sektora sa kojima su predstavnici ODIHR-a održali sastanke tokom njihove posjete Crnoj Gori u periodu od 27. avgusta do 1. septembra 2018. Drugog radnog dana sastanku nijesu prisustvovali predstavnici civilnog sektora, već samo predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nadležnih državnih organa. Takođe, prisutni su bili predstavnici Misije OEBS-a u Crnoj Gori i Kancelarije Predstavnik OEBS-a za slobodu medija.

Podsjećanja radi, cilj posjete misije ODIHR-a Crnoj Gori bio je da se identifikuju izazovi i dobre prakse u zaštiti branitelja ljudskih prava, čime je počeo prvi ciklus ocjenjivanja stanja u pojedinačnim državama s akcentom na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava. U okviru pomenutog ciklusa, predstavnici ODIHR-a boravili su u Crnoj Gori u periodu od 27. avgusta do 1. septembra 2018. kako bi ispitali stanje vezano za branitelje ljudskih prava, uključujući i nedostatke i izazove koji postoje u zaštiti pomenutih lica, kao i dobre prakse u ovoj oblasti. Pored Crne Gore, eksperti ODIHR-a su tokom 2018. i 2019. posjetili Češku, Gruziju, Italiju i Mongoliju.

Ocjena stanja, ključni nalazi posjete i preporuke rezimirani su u Izvještaju, koji nije javno dostupan, ali je dostavljen državnim organima u Crnoj Gori i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore. U posljednjem kvartalu 2020. godine, najvjerovatnije u novembru, ODIHR će usvojiti konačan izvještaj o ocjeni stanja u vezi sa braniteljima ljudskih prava, koji će biti javan i sadržaće analizu stanja i preporuke za sve države koje su posjetili tokom prvog ciklusa.

Prvog radnog dana sastanka predstavljeni su ključni nalazi posjete, ocjena stanja i preporuke date relevantnim zainteresovanim stranama, razmotreno je trenutno stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori i najavljena spremnost ODIHR-a da posreduje u dijalogu između države i organizacija građanskog društva radi rješavanja identifikovanih nedostataka i izazova.

Drugog dana sastanka razmotrene su preporuke i mogućnost njihovog sprovođenja na rodno osjetljiv, inkluzivan i održiv način, a takođe je bilo riječi o mogućnosti saradnje sa ODIHR-om i drugim strukturama OEBS-a na sprovođenju preporuka.

Prvi dan sastanka počeo je uvodnim obraćanjem Katarzynie Gardapkhadze, prve zamjenice direktora ODIHR-a i ambasadora Veljka Milonjića, generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore.

Moderator je bila Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u.

Katarzyna Gardapkhadze, prva zamjenica direktora ODIHR-a je naglasila da su branitelji ljudskih prava obični građani koji se bave izuzetnim stvarima. Posebno važnu ulogu imaju novinari, zviždači i aktivisti civilnog društva koji se suočavaju sa brojnim izazovima u odbrani ljudskih prava zbog čega treba da budu zaštićeni i bezbjedni, a njihov rad potrebno je vrednovati. Podsjetila je na posjete koje je ODIHR realizovao u prvom ciklusu navodeći da je njihov cilj bio da utvrde ocjenu stanja, dobre prakse u zaštiti branitelja ljudskih prava i izazove koje je potrebno rješavati u predstojećem periodu. Zahvalila je crnogorskim vlastima na izuzetnoj saradnji ostvorenoj tokom njihove posjete u avgustu 2018. kada su održani brojni sastanci sa predstavnicima nadležnih državnih organa, institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, civilnog društva i braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori. Takođe, zahvalila je Misiji OEBS-a u Crnoj Gori i Kancelariji OEBS-a za slobodu medija koji su im pružili podršku u realizaciji posjete. Istakla je da su preporuke upućene nadležnim državnim organima i instituciji Zaštitnika, ali da je u njihovoj realizaciji bitna saradnja između državnih organa i civilnog društva. Pozvala je nadležne državne organe i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da formiraju radnu grupu koja će pratiti sprovođenje preporuka.

Ambasador Veljko Milonjić, v.d. generalnog direktora Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore je saopštio da Crna Gora, kao članica Ujedinjenih nacija i OEBS-a baštini univerzalne vrijednosti organizacija kojima pripada. Ocijenio je da je uloga branitelja ljudskih prava u obezbjeđivanju demokratije i vladavine prava nemjerljiva, kao i da bi svaki pojedinac trebalo da bude branilac ljudskih prava. Iako je ostvaren napredak u poštovanju i promociji ljudskih prava u Crnoj Gori, u narednom periodu potrebno je raditi na daljem unapređenju stanja pa će preporuke ODIHR-a biti polazna osnova u borbi sa prepoznatim izazovima. Smatra da poštovanje ljudskih prava nije lak zadatak i da Crna Gora, kao odgovorna država i društvo ostaje posvećena obezbjeđivanju sigurnog okruženja za branitelje ljudskih prava. Važnom je ocijenio razmjenu iskustava, saradnju sa međunarodnim organizacijama i aktivno praćenje međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Usljedilo je kratko predstavljanje učesnika sastanka i međusobno upoznavanje realizovano putem razgovora u „posebnim sobama“ na Zoom platformi.

Na prvoj sesiji na temu „**ODIHR-ova ocjena stanja u vezi sa braniocima/braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori: najveći izazovi i dobre prakse**“ savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je predstavila glavne nalaze posjete Crnoj Gori, s akcentom na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava i preporuke upućene relevantnim zainteresovanim stranama.

Podsjetila je da je termin „branitelj ljudskih prava” definisan u skladu sa Deklaracijom UN o braniteljima ljudskih prava, kojom je Generalna skupština UN priznala pravo svih ljudi da djeluju „pojedinačno ili zajedno sa drugima, kako bi unaprijedili ljudska prava i osnovne slobode i borili se za njihovu zaštitu i ostvarivanje” mirnim putem i bez diskriminacije. Istakla je da su branitelji ljudskih prava definisani onim šta rade, a ne time ko su. Podsjetila je da su eksperti ODIHR-a tokom posjete Crnoj Gori održali 42 sastanka sa predstavnicima organa vlasti i građanskog društva, kao i predstavnicima međuvladinih organizacija i diplomatskih misija. Takođe, sastali su se sa braniteljima ljudskih prava iz Podgorice, Nikšića, Bijelog Polja i Berana. Pored informacija pribavljenih tokom razgovora, sastanaka i okruglih stolova, eksperti ODIHR-a su analizirali pravni okvir Crne Gore u dijelu koji se odnosi na stanje u vezi sa braniteljima ljudskih prava, te razmatrali druge relevantne dokumente, među kojima su izvještaji i zaključci međuvladinih organizacija, publikacije domaćih, regionalnih i međunarodnih nevladinih organizacija i medijsko izvještavanje i objave. Prvi ciklus je trajao znatno duže od planiranog na šta je uticala i pandemija prouzrokovana virusom COVID-19, ali očekuje da će konačni izvještaj za svih pet zemalja biti objavljen u novembru 2020. Eksperti ODIHR-a su analizirali nacionalni okvir propisa i javnih politika u Crnoj Gori u ovoj oblasti, sa posebnim akcentom na Ustav Crne Gore, Zakon o nevladinim organizacijama, Strategiju (treću) unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje nevladinih organizacija za period 2018-2020. i Akcioni plan za njeno sprovođenje.

Satarova je predstavila dobre prakse Crne Gore u ovoj oblasti. U dijelu koji se tiče odgovornosti za zloupotrebe na štetu branitelja ljudskih prava važnu ulogu imaju Savjet za građansku kontrolu rada policije i Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija koji značajno doprinose unapređenju istraga napada na aktiviste i novinare koji se bave ljudskim pravima. Takođe, 2018. godine u Ministarstvu unutrašnjih poslova formiran je Poseban tim za rješavanje napada na novinare, druge predstavnike medija i njihovu imovinu. U dijelu politika, programa i mehanizama zaštite ugroženih branitelja ljudskih prava dobru praksu predstavlja pružanje fizičke zaštite ugroženih novinara i LGBT aktivista, uspostavljanje Tima povjerenja sastavljenog od predstavnika LGBT zajednice i Uprave policije, kao i pozitivan primjer rada institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji javno osuđuje napade na novinare i LGBT aktiviste. Kada je u pitanju zaštita od uznemiravanja od strane organa uprave i pravosudnih organa i zloupotrebe propisa ukazala je na ključnu ulogu institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Takođe, u zaštiti zviždača važnu ulogu ima Agencija za sprječavanje korupcije. Kada je u pitanju sloboda mirnog okupljanja podsjetila je da je Zakonom o javnim okupljanjima i javnim priredbama, usvojenim 2016. godine, uveden niz pozitivnih promjena prethodno postojećeg okvira, što obuhvata i prepoznavanje spontanog okupljanja i obezbjeđenje mogućnosti za organizaciju javnih skupova u blizini objekata javnih institucija. Kada je riječ o slobodi udruživanja i pravu na osnivanje nevladinih organizacija podsjetila je da je, po informacijama iz marta 2019. godine, u Crnoj Gori bilo registrovano 4.685 nevladinih organizacija. Crna Gora je uspostavila mehanizme i postupke za učešće branitelja ljudskih prava u vršenju javnih poslova, što obuhvata i konsultacije u procesima izrade zakona i javnih politika, koje se obično odvijaju u formi okruglih stolova i radnih grupa osnovanih radi izrade predloga zakona i politika.

Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je predstavila izazove u pet ključnih oblasti koje se odnose na zaštitu branitelja ljudskih prava. Uprkos postojećem pravnom okviru kojim se generalno obezbjeđuju slobode i zakonske garancije neophodne za slobodno obavljanje aktivnosti u oblasti ljudskih prava, branitelji ljudskih prava u Crnoj Gori suočavaju se sa nizom izazova, među kojima su prijetnje, nasilje, napadi na njihovu imovinu i nanošenje štete imovini. Napadi i prijetnje čija su meta novinari koji istražuju slučajeve korupcije i

organizovanog kriminala i zauzimaju kritičan stav prema javnim politikama vlasti i dalje izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Takođe, evidentirane su verbalne i onlajn prijetnje i fizički napadi na LGBT branitelje, kao i aktiviste koji se bave pravima LGBT populacije.

I pored pozitivnih mjera po pitanju odgovornosti za zloupotrebe na štetu branitelja ljudskih prava ODIHR-u su predstavljene situacije u kojima organi za sprovođenje zakona nijesu sproveli adekvatne istrage prijetnji i napada usmjerenih ka braniteljima ljudskih prava, uključujući i novinare, kao u slučajevi u kojima nijesu uspjeli da utvrde identitet onih koji su počinili, odnosno organizovali ova djela. Takođe, informisani su da su istrage napada na istraživačke novinare primarno usmjerene na gonjenje počinitelaca, dok su nalogodavci napada ostali nepoznati. Iznijete su bojazni u vezi sa dugim trajanjem istraga, usled čega iste ne donose rezultate. Oklijevanje nadležnih organa da za motiv krivičnih djela protiv LGBTI osoba utvrde predrasude dodatno doprinosi atmosferi nekažnjivosti. Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u Dilnoza Satarova je saopštila da je više predstavnika građanskog društva navelo da su izloženi različitim vrstama pritiska od strane organa vlasti zbog rada u oblasti ljudskih prava, što uključuje i ad-hoc inspekcije i isključivanje sa sastanaka u organizaciji organa vlasti. Takođe su izrazili zabrinutost zbog slučajeva uznemiravanja istraživačkih novinara od strane pravosudnih organa i navodnog političkog uticaja i neopravdanog pritiska na medijske organizacije. Izražena je značajna zabrinutost zbog stigmatizacije branitelja ljudskih prava putem kampanja klevetanja kojima se podriva njihov rad, dostojanstvo i bezbjednost. Nevladine organizacije i aktivisti koji kritikuju organe vlasti identifikovani su kao najčešće mete sistematskih klevetničkih kampanja. Braniteljke ljudskih prava, među kojima i novinarke, navele su iskustva rodno zasnovanog zastrašivanja i prijetnji, kao i seksualizovanih uvreda. LGBTI aktivistkinje, romske braniteljke ljudskih prava i braniteljke sa invaliditetom naročito su ranjive u pogledu klevetničkih napada zbog opšteg konteksta marginalizacije Roma i Romkinja, LGBTI zajednica i lica sa invaliditetom. Po pitanju slobode udruživanja i prava na osnivanje nevladinih organizacija, nevladine organizacije se suočavaju sa izazovima koji se odnose na ispunjavanje propisanih uslova za dobijanje licence za obavljanje djelatnosti i u pristupu javnim sredstvima finansiranja. Kada je u pitanju pravo na učešće u javnim poslovima konsultacije se često odvijaju u kasnijim fazama procesa izrade zakona ili politika i predstavljaju formalnu aktivnost. Takođe, ukazano je na nedovoljno finansijske samostalnosti medija usled čega dolazi do njihove zavisnosti, odnosno izloženosti političkom pritisku. Informacije od javnog interesa često nijesu sistematizovane, nepotpune su ili lošeg kvaliteta, a takođe postoji usko tumačenje pravnog okvira za zaštitu zviždača.

Savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je saopštila da su u dokumentu dostavljenom učesnicima sadržane sledeće **prioritetne preporuke**:

a) U inkluzivnim, transparentnim i sadržajnim konsultacijama sa braniteljima/kama ljudskih prava, raditi na unapređenju domaćih zakona i javnih politika kako bi se obezbijedilo stvarno učešće branitelja/ki ljudskih prava u vršenju javnih poslova, njihova finansijska održivost i pristup informacijama bez neopravdanog uplitanja;

b) Obezbijediti da zloupotrebe ne prođu nekažnjeno (napadi, prijetnje, slučajevi uznemiravanja od strane uprave i/ili pravosuđa) počinjene na štetu branitelja/ki ljudskih prava, uključujući i novinare/ke; obezbijediti da sankcije izrečene počiniocima odgovaraju težini počinjenog djela; garantovati raspoloživost i dostupnost djelotvornih pravnih lijekova i adekvatnih odšteta za žrtve i njihove porodice;

c) Istražiti sve potencijalne motive prijavljenih krivičnih djela ili zloupotreba počinjenih na štetu branitelja/ki ljudskih prava kako bi se utvrdilo da li su isti u vezi sa njihovim radom u oblasti ljudskih prava ili njihovim stavovima i/ili njihovim povezivanjem sa određenom društvenom grupom; obezbijediti dovoljan nivo osposobljenosti pravosudnih organa za prepoznavanje predrasuda kao motiva;

d) Javno osuditi napade i prijetnje upućene braniteljima/kama ljudskih prava, uključujući i novinare/ke i suzbijati klevetanje branitelja/ki ljudskih prava (uključujući i ono koje se vrši na internetu) jačanjem svijesti javnosti o ključnoj ulozi koju u društvu imaju branitelji/ke ljudskih prava i novinari/ke;

e) Sprovesti u dobroj vjeri preporuke Komisije za praćenje istraga napada na novinare i Savjeta za građansku kontrolu rada policije; osnažiti kapacitete ovih tijela obezbjeđenjem adekvatnih finansijskih resursa;

f) Obezbijediti stvarno sprovođenje preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u organima vlasti i redovno obavještavati javnost o ostvarenom napretku u ovom sprovođenju;

g) Obezbijediti stvarno i sadržajno učešće branitelja/ki ljudskih prava u vršenju javnih poslova uključivanjem građanskog društva u sve faze procesa pripreme zakona i javnih politika, uključujući početne diskusije i izradu ovih dokumenata;

h) Obezbijediti da se na medije ne vrši neopravdani politički uticaj ili drugi oblik pritiska;

i) Očuvati nezavisnost i nepristrasnost Agencije za sprečavanje korupcije i javnog servisa RTCG štiteći ih od neopravdanog političkog uticaja i pritiska.

Pored prioriternih, upućene su dodatne preporuke Vladi Crne Gore, Skupštini Crne Gore i instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Skupštini Crne Gore upućene su sledeće preporuke:

a) Identifikovati nedostatke u postojećem pravnom okviru u dijelu koji se odnosi na rad i zaštitu branitelja/ki ljudskih prava, u cilju prevazilaženja istih; obezbijediti stvarno učešće građanskog društva u mjerama koje se u tom cilju sprovode;

b) Nastaviti sa obraćanjem organizaciji ODIHR radi dobijanja njenog mišljenja/analize propisa i zakonodavnih inicijativa u vezi sa zaštitom branitelja/ki ljudskih prava i

c) Unaprijediti transparentnost odlučivanja u pogledu imenovanja i razrješenja članova savjeta samoregulatornih tijela, poput RTCG i ASK.

Tokom plenarne diskusije kojom je moderirao Pavel Chacuk, pomoćnik načelnice Odjeljenja za ljudska prava u ODIHR-u učesnici su razmijenili mišljenja o ključnim nalazima posjete, aktivnostima preduzetim na rješavanju pojedinih izazova, uticaju izazova na različite grupe branitelja i o prioriternim preporukama.

U diskusiji su učestvovali: Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, John M. Barac, izvršni direktor NVO LGBT Forum „Progres“, Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova, Anđela Radovanović, program menadžerka u NVO „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, Biljana Zeković, direktorica „SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja- Podgorica“, Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici i Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“.

Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je ukazala na aktivnosti Ministarstva u borbi protiv stereotipa i predrasuda i pružanju pomoći građanima u razumijevanju i prihvatanju različitosti. Posebno je istakla posvećenost promociji rodne ravnopravnosti, tolerancije i stvaranju okruženja u kojem su svi građani, bez obzira na razlike u identitetu, prihvaćeni i bezbjedni. Ministarstvo je brzo i odlučno reagovalo na sve primjere mizoginije, heteroseksizma, etničke i vjerske netrpeljivosti bez obzira da li su žrtve bile novinari, građanski aktivisti ili obični građani. Takođe, Ministarstvo ima kontinuiranu saradnju sa nevladinim organizacijama. Prošle godine Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je za 24 projekta nevladinih organizacija koje se bave rodnom ravnopravnošću dodijelilo 290.000 eura, a ove godine je planirana raspodjela 170.000 eura.

John M. Barac, izvršni direktor NVO LGBT Forum „Progres“ je ocijenio da je po pitanju poštovanja prava pripadnika LGBT populacije Izvještaj i dalje veoma relevantan, jer je u 2020. godini u Crnoj Gori identičan položaj branitelja LGBT prava. I dalje su prisutni napadi na njih. Tim povjerenja je ponovo formiran i isti funkcionise. Smatra da su i od strane poslanika sprovedene određene klevetničke kampanje protiv civilnog društva. Mišljenja je da nevladine organizacije najčešće samo formalno učestvuju u javnim konsultacijama za izradu predloga zakona i javnih politika, dok je njihov stvarni uticaj mali.

Milanka Baković, generalna direktorica Direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova je saopštila da se Ministarstvo unutrašnjih poslova trudi da obezbijedi ostvarivanje prava svih, a posebno osjetljivih kategorija stanovništva, među kojima su lica sa invaliditetom i migranti. Intenzivno uključuju branitelje ljudskih prava i predstavnike nevladinih organizacija u donošenje strateških dokumenata. Takođe, na polju zaštite stranaca intenzivno saraduju sa NVO „Pravni centar“ i NVO „Građanska alijansa“. U Tim za praćenje politike azila uključeni su predstavnici tri nevladine organizacije. Kada je riječ o licima sa invaliditetom, nastoje da poboljšaju fizičku pristupačnost za ova lica u svim objektima Ministarstva unutrašnjih poslova. U oblasti zaštite raseljenih i interno-raseljenih lica Crna Gora je postigla ogromne rezultate. Kada je u pitanju zaštita prava pripadnika LGBT populacije, podsjetila je da su u saradnji sa NVO „Juventas“ i „Queer Montenegro“ izradili brošuru za LGBT populaciju za strance koji traže zaštitu u Crnoj Gori i ista se prevodi na osam jezika.

Anđela Radovanović, program menadžerka u „Udruženju mladih sa hendikepom Crne Gore“ je saopštila da se lica sa invaliditetom i dalje suočavaju sa brojnim izazovima, počev od upotrebe neadekvatne terminologije i jezika. Takođe, i dalje su izloženi marginalizaciji i stigmatizaciji. Prisutan je i govor mržnje prema ovim licima, čak i od političara. Nvladine organizacije koje se bave zaštitom prava lica sa invaliditetom se suočavaju sa problemima licenciranja i finansiranja. Brojni su problemi, ali svi počinju od stava prema licima sa invaliditetom.

Biljana Zeković, direktorica „SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja- Podgorica“ je podsjetila da su krajem prošle godine revidirani pravilnici koji se odnose na licenciranje usluga koje pružaju nevladine organizacije. Ministarstvo rada i socijalnog staranja omogućava sredstva nevladinim organizacijama kako bi stekli uslove za dobijanje licenci. Branitelji ljudskih prava se suočavaju sa problemima jer se njihov rad često ne razumije.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je saopštila da državno tužilaštvo represivnim mjerama doprinosi zaštiti branitelja ljudskih prava. Kada je u pitanju zaštita novinara, saopštila je da je određeni broj slučajeva u međuvremenu procesuiran. Podatak da nalogodavci nijesu procesuirani ne znači da se na njih zaboravilo. Ukazala je da istaga mora biti djelotvorna prije nego dođe do postupka gonjenja. Primarni cilj tužilaštva je da zaštite oštećene, posebno ako su u pitanju branitelji ljudskih prava.

Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ smatra da je potrebno razviti edukacije o braniteljima ljudskih prava, kao i edukacije samih branitelja koji često nijesu svjesni svojih prava. Takođe, potrebno je izmijeniti Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi i branitelji ljudskih prava dobili pravo na besplatnu pravnu pomoć.

Tokom druge sesije na temu *„Informacije o stanju u vezi sa braniocima/braniteljima ljudskih prava u Crnoj Gori i razmišljanja o budućim aktivnostima“* kojom je moderirao Pavel Chacuk, pomoćnik načelnice Odjeljenja za ljudska prava u ODIHR-u izlaganja su imali: zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković i projektni koordinator u Centru za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) Marko Pejović.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je saopštio da odnos institucije Zaštitnika prema braniteljima ljudskih prava podrazumijeva tri nivoa: saradnju, podršku i zaštitu branitelja ljudskih prava. Istakao je da institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore svoj uspjeh u velikoj mjeri „duguje“ civilnom sektoru, kao i da im je civilni sektor jedan od ključnih izvora informacija o kršenju ljudskih prava i sloboda. Veoma su im značajne informacije koje od njih dobijaju, kako u pojedinačnim predmetima, tako i generalne informacije o stanju ljudskih prava koje ad-literam prenose u godišnje izvještaje. Takođe, i na međunarodnom nivou prezentuju neke informacije koje dobijaju od civilnog sektora. Kada je u pitanju podrška, Zaštitnik je saopštio da značajan dio svojih kapaciteta stavljaju na raspolaganje braniteljima ljudskih prava. Po pitanju zaštite branitelja ljudskih prava, istakao je da institucija Zaštitnika nije „ćutala“ kada su branitelji ljudskih prava bili ugroženi od države/institucija ili od strane neformalnih grupa. Nerijetko su se, po službenoj dužnosti, bavili i konkretnim predmetima. Ukazao je na važnost saradnje sa medijima. Smatra da je važno ujednačiti standarde u zaštiti branitelja ljudskih prava. Sprovode se zajedničke edukacije državnih službenika, nosilaca pravosudne funkcije i zaposlenih u pravosuđu i u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda putem saradnje Zaštitnika sa Upravom za kadrove i Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu. Zaštitnik smatra da je važno da u tim obukama učestvuju i predstavnici civilnog sektora. Takođe, osvrnuo se i na preporuke upućene instituciji Zaštitnika i saopštio da Zaštitnik prati izvršenje preporuka, ali nema instrument prisile za njihovo izvršenje. Institucija Zaštitnika je restrukturirana i imaju službenika koji se bavi međunarodnom i međuinstitucionalnom saradnjom.

Državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Aleksandar Saša Zeković je iskazao zadovoljstvo što je ODIHR, uz instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore prepoznao Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kao primjer dobre prakse u komunikaciji i odnosu prema civilnom društvu. Naglasio je da otvorenost i posvećenost ovog Ministarstva prema svima koji se bave zaštitom ljudskih prava potvrđuje činjenica da se od ukupnog budžeta Ministarstva za ljudska i manjinska prava koji iznosi oko 2,2 miliona eura gotovo 85% sredstava direktno troši i usmjerava prema organizacijama civilnog društva, među kojima su i najveći kritičari rada Vlade. Podrška i partnerstvo sa nevladinim organizacijama, savjetima nacionalnih manjina i vjerskim zajednicama u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava se prihvata kao način da politike Vlade Crne Gore budu inkluzivne i konkretne, racionalne i produktivne. Radi unapređenja prakse poštovanja ljudskih prava neophodno je jačanje kapaciteta političkih partija i posebno obrazovanje njihovih lidera, članova i simpatizera o univerzalnosti i nedjeljivosti ljudskih prava. Neprihvatljivo je da se zbog neznanja ili nedovoljnog razumijevanja, ideološke ostrašćenosti i isključivosti čine ustupci prema nacionalizmu i mržnji i ignoriše bilo koje kršenje ljudskih prava.

Kada se govori o zaštiti branitelja ljudskih prava, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je prepoznalo još uvijek problematičan odnos društva prema tzv. malim “alternativnim” vjerskim zajednicama prema kojima je netrpeljivost i dalje izražena. Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica je pružio optimalan okvir da se omogući vjerski pluralizam i od diskriminacije zaštite sve vjerske grupe, bez obzira na njihovu brojnost. Zeković je istakao da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava osnažilo proces konsultacija sa organizacijama civilnog društva o vladinim politikama i akcijama na polju ljudskih prava. Kada je riječ o izazovima, smatra da u predstojećem periodu treba unaprijediti Zakon o nevladinim organizacijama, u dijelu kriterijuma za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama kako bi se više vrednovalo njihovo iskustvo u sprovođenju projekata.

Projektni koordinator u Centru za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) Marko Pejović je saglasan da branitelji ljudskih prava imaju ključnu ulogu u funkcionisanju demokratskih društava. Crna Gora ima pravni okvir za zaštitu branitelja ljudskih prava, ali se

suočava sa izazovima u njegovoj implementaciji. Dao je određene preporuke za unapređenje stanja u ovoj oblasti: uključiti nevladine organizacije u izradu godišnjih izvještaja o praćenju stanja, kao i u izradu baze podataka koja bi sadržala informacije o kršenju prava branitelja ljudskih prava i pripremu izvještaja na nacionalnom i međunarodnom nivou, unaprijediti obuke branitelja ljudskih prava, nastaviti sa kontinuiranim obukama predstavnika pravosuđa, promovisati i pružati mehanizme zaštite od pritisaka i izraditi plan rizika kojima su izložene organizacije i branitelji ljudskih prava. Ocijenio je da je ostvaren određeni napredak u dijelu uključenosti civilnog društva u kreiranje javnih politika. Zaključio je da je saradnja državnih organa i civilnog društva na sprovođenju preporuka nužna.

Usljedila je plenarna diskusija na kojoj je bilo riječi o mogućim budućim aktivnostima na sprovođenju preporuka, sa osvrtom na konkretne aktivnosti koje bi se mogle preduzeti, oblasti/zajedničke projekte/zajedničke akcije u kojima bi učestvovalo građansko društvo i državni organi, moguću podršku ODIHR-a i drugih OEBS struktura u ovom procesu, kao i mehanizmima za praćenje sprovođenja preporuka i dalje praćenje stanja u vezi sa braniocima ljudskih prava u Crnoj Gori.

U diskusiji su učestvovali: Goran Đurović, direktor NVO „Media Centar“, Mirjana Vuksanović, predstavnica NVO „Centar za romske inicijative“, Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ i Marija Bajkal, savjetnica u Direktoratu za medije u Ministarstvu kulture.

Goran Đurović, direktor NVO „Media Centar“ smatra da su 2019. i 2020. godina u Crnoj Gori bile prilično izazovne za branitelje ljudskih prava. Osvrnuo se na slučajeve razrješenja članova Savjeta RTCG i Agencije za sprječavanje korupcije i konkretne aktivnosti preduzete tim povodom. Smatra da bi o ovim pitanjima i drugim zapažanjima iz Izvještaja trebalo razgovarati sa predstavnicima političkih partija. Osvrnuo se na preporuku Skupštini Crne Gore u kojoj se navodi da je potrebno unaprijediti transparentnost odlučivanja u pogledu imenovanja i razrješenja članova savjeta samoregulatornih tijela, poput RTCG i ASK i prokomentarisao da je transparentnost obezbijeđena, ali je potrebno unaprijediti odgovornost i uspostaviti jasne procedure. Takođe, saopštio je da su u kampanjama kojima je cilj bio diskreditacija nevladinih organizacija nekada učestvovali i predstavnici nevladinih organizacija. Smatra da se nevladine organizacije ne doživljavaju kao partner organa javne vlasti.

Mirjana Vuksanović, predstavnica NVO „Centar za romske inicijative“ je saopštila da romske nevladine organizacije dijele sudbinu ostalih nevladinih organizacija u Crnoj Gori. Ukazala je na probleme sa kojima se suočavaju u pogledu licenciranja i finansiranja, navodeći da se prilikom raspodjele sredstava ne vrednuje iskustvo nevladinih organizacija.

Milan Radović, programski direktor NVO „Građanska alijansa“ je pojasnio da suprotna mišljenja među predstavnicima nevladinih organizacija ne treba da se smatraju međusobnim napadima.

Marija Bajkal, savjetnica u Direktoratu za medije u Ministarstvu kulture je saopštila da je 13. avgusta 2020. godine stupio na snagu novi Zakon o medijima kojim je, između ostalog, planirano uspostavljanje Fonda za pluralizam medija.

Sastanak je završen kratkim izlaganjem Dilnoze Satarove, savjetnice za ljudska prava u ODIHR-u koja je sumirala rezultate rada i najavila aktivnosti za drugi radni dan. Saopštila je da se na osnovu izlaganja učesnika može zaključiti da je u periodu od posjete ODIHR misije Crnoj Gori i izrade Izvještaja ostvaren napredak, ali su preporuke i nalazi sadržani u Izvještaju i dalje relevantni. Usled suočavanja sa pandemijom prouzrokovanom virusom COVID-19 stanje u pojedinim oblastima je možda i pogoršano. Takođe, identifikovane su određene nove preporuke, među kojima su razmatranje mogućnosti uvođenja besplatne pravne pomoći braniteljima ljudskih prava, unapređenje edukacija, unapređenje kriterijuma za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama, pitanje licenciranja usluga koje pružaju nevladine

organizacije, aktivnosti političkih partija i medija u zaštiti branitelja ljudskih prava. Ukazala je da u ovom trenutku ne mogu mijenjati sami Izvještaj i opis stanja, niti dodati nove preporuke, ali mogu razmisliti o modifikovanju postojećih.

Drugog radnog dana Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je podsjetila na ključna zapažanja sa prvog dana sastanka i iznijela plan rada za drugi dan.

Na prvoj sesiji na temu „**Sprovođenje preporuka: budući rad**“ učesnici su razgovarali o aktivnostima koje mogu preduzeti na realizaciji preporuka. U radnim grupama su razmatrali mogućnost sprovođenja prioriternih preporuka koje su sami odabrali. Učesnicima su dati sledeći kriterijumi na osnovu kojih su birali prioritete preporuke: realno/moguće sprovesti/dostižno (u smislu sredstava, kapaciteta, resursa), uticaj (poboljšanje situacije šireg mogućeg broja branitelja), sistemski (na primjer pravno obavezujuća promjena), na osnovu (čvrste) obaveze vlade, relevantno, specifično i konkretno i bez dupliranja. U skladu sa definisanim kriterijumima radne grupe su odabrale prioritete preporuke (najviše četiri) i razgovarali o aktivnostima koje su potrebne za njihovu realizaciju.

U diskusiji su učestvovali: Marina Mićunović, načelnica Odjeljenja za međunarodnu saradnju i standarde u Agenciji za sprječavanje korupcije, Boris Vukašinović, savjetnik u Odsjeku za postupanje po prijavama zviždača i zaštitu zviždača u Agenciji za sprječavanje korupcije, Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici i Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode.

Marina Mićunović, načelnica Odjeljenja za međunarodnu saradnju i standarde u Agenciji za sprječavanje korupcije je svjesna da ovo nije trenutak kada se preporuke mogu revidirati, ali je važno informisati o aktivnostima koje su u međuvremenu realizovane. Takođe, važnom smatra koordinaciju nadležnih subjekata u implementaciji datih preporuka.

Boris Vukašinović, savjetnik u Odsjeku za postupanje po prijavama zviždača i zaštitu zviždača u Agenciji za sprječavanje korupcije je informisao da su ove godine imali dva zahtjeva za zaštitu zviždača. Podsjetio je i na novu Direktivu EU 19/37 koja se odnosi na zaštitu zviždača navodeći da je crnogorski Zakon o sprječavanju korupcije u dobroj mjeri usaglašen sa navedenom Direktivom. Istakao je da svaki zviždač koji želi da podnese zahtjev za zaštitu može da se obrati i osnovnom sudu, a nemaju saznanja da je od 2016. godine takav zahtjev podnesen.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici smatra da bi preporuku koja se odnosi na Tužilaštvo u kojoj se navodi da je potrebno „preispitati postupke tužilaštava i sudova u krivičnim postupcima pokrenutim protiv branitelja ljudskih prava, uključujući novinare, kako bi se obezbijedilo da njihovo procesuiranje ne bude motivisano ometanjem njihovog legitimnog rada u oblasti ljudskih prava/novinarskog rada, odnosno iskorišćeno za tu svrhu“ trebalo preformulisati.

Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je informisala o ključnim aktivnostima Skupštine Crne Gore i Odbora za ljudska prava i slobode realizovanim od posjete eksperata ODIHR-a Crnoj Gori usmjerenim na kontinuiranu zaštitu branitelja ljudskih prava. Podsjetila je da su u Crnoj Gori 30. avgusta 2020. godine održani parlamentarni izbori, pa stoga na sastanku ne učestvuju poslanici Skupštine Crne Gore, već predstavnici Sekretarijata nadležnih odbora sa kojima su predstavnici ekspertske misije ODIHR-a za oblast ljudskih prava održali sastanke u avgustu 2018. Takođe, podsjetila je da Odbor za ljudska prava i slobode u kontinuitetu već duži niz godina realizuje brojne aktivnosti na planu promocije, zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda. Posebna pažnja usmjerena je na saradnju sa institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore- ključnom nacionalnom institucijom za zaštitu ljudskih prava, koja je, sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, prirodni partner i saveznik ovog Odbora u zaštiti ljudskih prava i sloboda. Takođe, važnom smatra i saradnju sa svim braniteljima ljudskih prava, među kojima bitnu ulogu ima i civilni sektor. Naglasila je da

bi se i Odbor za ljudska prava i slobode mogao smatrati braniteljem ljudskih prava i sloboda s obzirom na važnu misiju koju je sebi dao. U izlaganju se osvrnula na pomake ostvarene u oblasti slobode medija i pravima LGBT populacije. Istakla je da državne institucije i organi u kontinuitetu ulažu napore na rješavanju uočenih izazova.

Navodeći da se u dijelu Izvještaja koji se odnosi na fizički integritet, slobodu, sigurnost i dignitet branitelja ljudskih prava ističe da je *“ODIHR zabrinut zbog česte pojave fizičkih napada koji ciljaju istraživačke novinare i s tim u vezi poziva na brze, nezavisne i transparentne istrage takvih napada”* sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je istakla da je na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za bezbjednost i odbranu 6. marta 2020. godine održano Konsultativno saslušanje v.d. Vrhovnog državnog tužioca Ivice Stankovića, direktora Uprave policije dr Veselina Veljovića i predsjednika Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija Nikole Markovića na temu „Postupanje nadležnih državnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima”.

Polazeći od ključnog značaja slobode medija u demokratskim društvima i važnosti proaktivnog sprovođenja kontrolne i nadzorne uloge Parlamenta, ovo Konsultativno saslušanje je održano radi pribavljanja informacija o postupanju nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima. Naglašeno je da su sloboda medija i bezbjednost novinara jedne od ključnih tema interesovanja Savjeta Evrope, posebno Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, kao i da je ova oblast u fokusu interesovanja Komiteta za monitoring PSSE u čijoj nadležnosti je praćenje ispunjavanja obaveza iz članstva u Savjetu Evrope, odnosno poštovanja standarda i principa sadržanih u Statutu ove organizacije i njenim konvencijama, naročito Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. S tim u vezi u Rezoluciji PSSE 2213 (2018) države članice Savjeta Evrope su pozvane da preduzmu sve neophodne mjere u cilju jačanja bezbjednosti novinara i drugih predstavnika medija.

Na Konsultativnom saslušanju su predstavljene:

- ključne aktivnosti nadležnih državnih organa u ovoj oblasti,
- ključne aktivnosti Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija,
- informacije o saradnji nadležnih državnih organa i Komisije,
- preporuke i nalazi iz izvještaja Komisije i
- informacije o aktivnostima koje su sprovedene u vezi sa nalazima i preporukama Komisije.

Podsjetila je da je tom prilikom istaknuto da su zaštita novinara i njihove imovine na vrhu liste prioriteta u radu Državnog tužilaštva, što potvrđuje činjenica da je svim rukovodiocima državnih tužilaštava početkom 2018. dato obavezujuće uputstvo za efikasno postupanje i inteziviranje rada u ovim predmetima. Vrhovni državni tužilac je zahtijevao od rukovodilaca državnih tužilaštava da mu na mjesečnom nivou dostavljaju izvještaje o postignutim rezultatima u navedenim predmetima. Naglašeno je da je značajan broj predmeta napada na novinare i njihovu imovinu riješen, što znači da su izvršiooci procesuirani i krivično sankcionisani. Na Konsultativnom saslušanju direktor Uprave policije je ocijenio da je država u protekle dvije godine obezbijedila kvalitetniji ambijent za funkcionisanje i rad novinara i medija. U 2018. sa aspekta policijskih evidencija evidentirano je pet predmeta ugrožavanja bezbjednosti novinara, a u 2019. je evidentirano 13 predmeta. Naglasio je da su svi predmeti sa aspekta policije procesuirani, a neki dovedeni u završnu fazu. Aktivnostima policije u sadejstvu sa tužilaštvom i ozbiljnim radom predmeti su procesuirani, a policija će o konkretnim, eventualnim novim saznanjima i detaljima, po zahtjevu tužilaštva ili na osnovu sopstvenih operativnih podataka, odgovorno se odnijeti u odnosu na ta konkretna zapažanja. Ocijenjeno je da je u 2018. i 2019. godini postojao kvalitetniji ambijent za rad novinara, što je prvenstveno zasluga Vlade i nadležnih organa.

Istakla je da je na sjednici ocijenjeno da je Konsultativno saslušanje odgovorilo svom zadatku, jer je cilj bio da se na sjednici dva Odbora ne sprovodi istraga, jer to nije u nadležnosti odbora već da se putem dobijanja informacija na utvrđenu temu podstaknu sve državne institucije, Vlada, Komisija i mediji da rade svoj posao i ostvare neophodni nivo saradnje kako bi se obezbijedili uslovi za slobodno novinarstvo i bezbjednost novinara i imovine medija. Dobro je da se intenzivno radi na rješavanju slučajeva napada na novinare i da nema zastarjelosti slučajeva za najteža krivična djela. Cilj Vlade Crne Gore je stvaranje ambijenta za nultu toleranciju napada na novinare i njihovu imovinu, što svi subjekti zajedno treba da afirmišu. Jedno je baviti se poslasticama, kao što se to radi sada, ali, pored toga, prvenstveno treba osmisliti prevenciju da se takve stvari ne dešavaju. Takođe, važno je stvoriti zakonske i sve druge uslove da se ne dešavaju napadi na novinare. Istaknuto je da u tom poslu svako ima svoj dio obaveza, kako državne institucije, tako i mediji i građani. Po broju registrovanih aktivnih medija, kojih je u martu 2020. bilo 146, Crna Gora je, u odnosu na broj stanovnika, na visokoj poziciji u Evropi. Velika je odgovornost i na samim medijima u razvijanju profesionalnosti, objektivnosti u skladu sa njihovim etičkim principima, kao i da svi zajedno doprinesu eksternoj i internoj samoregulaciji, što sada nije razvijeno. Na sjednici je istaknuto da je dobro što Predsjednik Vlade intenzivno razgovara sa predstavnicima medija i što je Predsjednik Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija prepoznao dobru ponudu Vlade da osnaži rad i ojača uticaj ove Komisije. Vlada je ranije samo na uvid dobijala izvještaje Komisije, a sada razmatra izvještaje i donosi zaključke i preporuke nadležnim institucijama. Izvještaji Komisije su transparentni i postavljaju se na Sajtu MUP-a. Važno je što su u svim nadležnim organima organizovane posebne službe sa ciljem da se na najbolji način bave ovim pitanjima i odgovore na slučajeve napada na novinare.

Imajući u vidu da se u jednom dijelu Izvještaja navodi da “*ODIHR brine zbog napada na LGBT aktiviste i ostale braniocje ljudskih prava*”, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić je ukazala da je Skupština Crne Gore 26. saziva na Petoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasjedanja u 2020. godini dana 1. jula 2020. godine, donijela Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola. Ovaj Zakon predstavlja samo formalizaciju stvarnog života i njegovim usvajanjem Skupština Crne Gore je pokazala puni demokratski kapacitet same Skupštine, ali i države Crne Gore, jer je ovaj Zakon veliki korak za poboljšanje kvaliteta života LGBT zajednice. Istakla je da je Odbor za ljudska prava i slobode na 61. sjednici, 18. juna 2020. razmotrio Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023. s Akcionim planom za 2020. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2019. godinu. Tom prilikom članovi Odbora su upoznati da su Strategijom realno i objektivno definisani ciljevi koji se odnose na društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana ostvarivanju njihovih prava, jačanje nediskriminatorskog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije, unaprijeđen normativni okvir i njegovu primjenu i poboljšan pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe. Za njenu implementaciju planirano je izdvajanje od 250.000 eura iz budžeta Crne Gore i vjeruje da će aktivnosti doprinijeti unapređenju društvenog prihvatanja LGBTI osoba, jačanju njihove bezbjednosti i stvaranju prostora pune jednakosti za sve LGBTI osobe u Crnoj Gori.

Odbor za ljudska prava i slobode je pozdravio ključna dostignuća u ovoj oblasti ostvarena u 2019. godini koja podrazumijevaju: dodatni senzibilitet i unapređenje kapaciteta i znanja značajnog broja policijskih službenika, sudija, tužilaca, medicinskih radnika i stručnih radnika u osnovnim i srednjim školama, kao i stručnih radnika u oblasti socijalnog rada, unapređenje baze znanja u vezi percepcije građana i percepcije učenika srednjih škola u odnosu na seksualnu orijentaciju, rodni identitet i (inter)polne karakteristike kroz realizovana istraživanja i publikacije koje su kreirane za specifične kategorije profesionalaca iz različitih oblasti. Takođe, unaprijeđen je i sistem praćenja i prevencije nasilja uslovljenog seksualnom

orijentacijom i/ili rodnim identitetom u svim obrazovnim ustanovama, dok se komunikacija stručnih tijela poput Tima povjerenja odvijala u kontinuitetu i na zadovoljavajući način za sve aktere u procesu. Odbor je konstatovao da je tokom 2019. značajan broj građana iz LGBTI zajednice, njihovih prijatelja i članova porodice informisan o njihovim pravima u oblasti prekršajno-pravne i krivično-pravne zaštite od diskriminacije i nasilja. Takođe, Odbor je pozdravio formiranje Nacionalne "fokal point" mreže predstavnika lokalnih samouprava za promociju ljudskih prava LGBTI osoba, što predstavlja novi vid saradnje lokalnih samouprava sa ministarstvima i nevladinim sektorom i služi za razmjenu iskustava i znanja o LGBTI pitanjima između lokalnih samouprava, saradnju lokalnih samouprava na projektima i specifičnim pitanjima, razmjenu dobrih praksi i inicijativa u kontekstu ostvarivanja prava LGBTI osoba, saradnju sa organizacijama civilnog društva i nacionalnim institucijama u oblasti unapređenja i zaštite prava LGBTI osoba i povezivanje sa međunarodnim partnerima i inicijativama u LGBTI tematici. Odbor je pozdravio i potpisivanje Memoranduma o saradnji u cilju unapređenja položaja i zaštite LGBTI osoba u Crnoj Gori između Ministarstva za ljudska i manjinska prava i 20 opština. Takođe, Odbor je pohvalio Ministarstvo za ljudska i manjinska prava zbog pripreme analize primjene krivičnog zakonodavstva i Zakona o zabrani diskriminacije u slučajevima gdje su oštećena lica i žrtve bili pripadnici LGBTI populacije, čije publikovanje se očekuje u predstojećem periodu.

Sekretar Odbora je ukazala na veoma dobru saradnju Odbora sa nevladinim organizacijama, posebno sa NVO "Građanska alijansa" koja u kontinuitetu vrši monitoring nad radom Odbora. Istakla je da je rad Odbora od strane predstavnika UNICEF-a ocijenjen veoma pozitivno, riječima da Odbor vrši pravilan monitoring ljudskih prava i prava djeteta. Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je zaključila da državne institucije pokazuju dovoljno sluha da unaprijede zaštitu prava branitelja ljudskih prava, o čemu svjedoče i sve navedene aktivnosti.

Tokom sesije na temu „*Sprovođenje preporuka: predstojeće aktivnosti*“ predstavnici obje radne grupe su predstavili rad svojih grupa, obrazlažući odabrane prioritete preporuke i predstavljajući moguće aktivnosti za njihovu realizaciju, subjekte koji bi bili zaduženi za sprovođenje preporuka, vremenski okvir i potencijalne partnere u ovom zadatku.

Ana Bošković, državna tužiteljka u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je informisala o radu prve radne grupe. Navela je da su izdvojili tri prioritete preporuke i to: razmisliti o stvaranju baze podataka o napadima na branitelje ljudskih prava kako bi se povećala odgovornost, osigurati veću zaštitu branitelja ljudskih prava kroz efikasno istraživanje napada i efikasno vođenje krivičnog postupka i razmisliti o ulozi političkih partija i medijskih organizacija u zaštiti branitelja ljudskih prava.

Dina Knežević, savjetnica u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je predstavila rezultate rada druge radne grupe, navodeći da su oni odabrali sledeće četiri prioritete preporuke: razmisliti o stvaranju baze podataka o napadima na branitelje ljudskih prava kako bi se povećala odgovornost, poboljšati obrazovanje o ljudskim pravima, razmotriti reviziju pravila koja regulišu raspodjelu javnih grantova, prvenstveno Zakona o nevladinim organizacijama u dijelu koji se tiče kriterijuma za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama i uzdržati se od učestvovanja u kampanjama blaćenja i korišćenju diskriminatornog jezika prema manjinskim grupama.

Takođe, bilo je riječi o donošenju odgovarajućeg akcionog plana kojim bi bili definisani subjekti za realizaciju preporuka, vremenski rokovi i sredstva.

Zaključujući sastanak Dilnoza Satarova, savjetnica za ljudska prava u ODIHR-u je saopštila da će eksperti ODIHR-a finalizovati tabelu/akcioni plan za implementaciju prioriternih preporuka i isti dostaviti svim subjektima. Smatra da bi bilo dobro da učesnici sastanka sa navedenim Akcionim planom/Tabelom upoznaju sve kolege koje smatraju relevantnim za implementaciju preporuka. Takođe, veoma je važno da se imenuje kontakt osoba ili više njih koje bi pratile implementaciju preporuka. Zaključila je da bi bilo dobro da se za šest mjeseci opet organizuje sličan sastanak kako bi se ispratile aktivnosti koje se preduzimaju na realizaciji preporuka ODIHR-a u oblasti koja se odnosi na zaštitu branitelja ljudskih prava.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić